Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 8 Tz 27/2013, ECLI:CZ:NS:2013:8.TZ.27.2013.1

Číslo: 21/2014

Právní věta:

Zvolení obhájce obviněným (případně jinou k tomu oprávněnou osobou) na místo obhájce, který mu byl ustanoven, je třeba považovat za skutečnost, v důsledku které původní ustanovení obhájce ve smyslu § 37 odst. 2 tr. ř. ze zákona zaniká. Ve vztahu k ustanovenému obhájci je však zánik jeho ustanovení účinný teprve poté, co je o takové skutečnosti příslušným orgánem činným v trestním řízení vyrozuměn nebo se o ní jiným způsobem dozví. Do té doby je oprávněn i povinen hájit práva obviněného, a pokud tak činí, má i podle § 151 odst. 2, věty první, tr. ř. vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu (advokátního tarifu).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.06.2013

Spisová značka: 8 Tz 27/2013

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náklady obhajoby, Zvolený obhájce

Předpisy: tr. ř.
věta první
§ 151 odst. 2
§ 37 odst. 2 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona ministra spravedlnosti podané v trestní věci obviněného mladistvého K. K. ve prospěch obhájce ThMgr. JUDr. M. Z. a neprospěch obviněného mladistvého K. K. proti usnesení státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci ze dne 24. 7. 2012, č. j. 4 ZT 16/2011-142, podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným pravomocným usnesením byl porušen zákon v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. a) a § 151 odst. 2 tr. ř. v návaznosti na ustanovení § 11 odst. 1 písm. b), § 13 odst. 1 vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, a v řízení, které vydání tohoto usnesení předcházelo, v ustanovení § 147 odst. 1 tr. ř.

Z odůvodnění:

Obviněný mladistvý K. K. (dále převážně jen „mladistvý“) vykonával až do 18. 11. 2009 ve Výchovném ústavu v D. soudem uloženou ochrannou výchovu. Uvedeného dne se však nevrátil z dovolenky, a tak policejní komisař Policie České republiky, I. oddělení obecné kriminality SKPV v D. (dále jen „policejní orgán v D.“), pod sp. zn. KRPU-5418/TČ-2010-040271 proti němu zahájil trestní stíhání pro provinění maření úkonu úředního rozhodnutí podle § 337 odst. 1 písm. i) tr. zákoníku. Opatřením soudkyně Okresního soudu v Děčíně ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 0 Ntm 643/2010, byl mladistvému ustanoven obhájcem ThMgr. JUDr. M. Z., advokát Advokátní kanceláře se sídlem ve V. – P. č. 42, a to z důvodu nutné obhajoby podle § 42 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zák. č. 218/2003 Sb.“). Usnesení o zahájení trestního stíhání mladistvého bylo jmenovanému obhájci doručeno do vlastních rukou dne 3. 6. 2010. Následně policejní orgán v D. unesením ze dne 9. 9. 2010 podle § 160 odst. 1, 5 tr. ř. zahájil trestní stíhání mladistvého i jako obviněného ze spáchání provinění vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c) trestního zákoníku (toto usnesení bylo obhájci doručeno dne 13. 9. 2010). Mladistvému byla obě usnesení doručena do vlastních rukou až dne 25. 2. 2012, kdy se již nacházel ve vazbě ve Vazební věznici v O. v níže označené trestní věci.

Dne 7. 2. 2011 byl totiž mladistvý zadržen jako podezřelý ze spáchání zločinu loupeže podle § 173 odst. 1 trestního zákoníku a policejní orgán Policie České republiky III. oddělení obecné kriminality SKPV v O. (dále jen „policejní orgán v O.“) usnesením z téhož dne pod sp. zn. KRPM-13609/TČ-2010-140574-208 zahájil proti němu trestní stíhání jako obviněného z dvojnásobného provinění loupeže podle § 173 odst. 1 trestního zákoníku. Opatřením soudce Okresního soudu v Olomouci ze dne 7. 2. 2011, sp. zn. 0 Ntm 1504/2011, byla mladistvému ustanovena obhájkyně Mgr. K. Č., advokátka Advokátní kanceláře se sídlem v O., M. 34. Následujícího dne 8. 2. 2011 si však mladistvý zvolil na plnou moc obhájkyni JUDr. J. X., advokátku Advokátní kanceláře se sídlem v O., K. 5 (téhož dne mu na další plnou moc zvolila jmenovanou obhájkyni i jeho matka Š. K.). Z tohoto důvodu soudce Okresního soudu v Olomouci opatřením ze dne 10. 2. 2011, sp. zn. 0 Ntm 1505/2011, na základě žádosti policejního orgánu v O. zrušil předcházející ustanovení Mgr. K. Č. obhájkyní mladistvého.

Usnesením soudce Okresního soudu v Olomouci ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. 0 Ntm 501/2011, byl mladistvý vzat v naposledy uvedené trestní věci do vazby. Usnesením policejního orgánu v O. ze dne 28. 2. 2011 byly podle § 23 odst. 3 tr. ř. per analogiam, s odkazem na ustanovení § 20 odst. 1 tr. ř., spojeny trestní věci vedené u tohoto policejního orgánu pod sp. zn. KRPM-13609/TČ-20l0-140574-208 a u policejního orgánu v D. pod sp. zn. KRPU-5418/TČ-2010-040271 ke společnému řízení (s tím, že věc bude nadále vedena u policejního orgánu v O. pod sp. zn. KRPM-13609/TČ-2010-140574-208). Toto usnesení bylo původně ustanovenému obhájci ThMgr. JUDr. M. Z. doručeno do vlastních rukou dne 2. 3. 2011 a nabylo právní moci dne 8. 3. 2011. V jeho stručném odůvodnění však neexistuje žádná zmínka o tom, který z výše jmenovaných obhájců (zda původně ustanovený ThMgr. JUDr. M. Z., nebo posléze zvolená JUDr. J. X.) bude mladistvého ve spojených věcech nadále obhajovat, dokonce v něm tato zvolená obhájkyně ani není jmenována, třebaže opis usnesení jí byl rovněž doručován (stalo se tak rovněž dne 2. 3. 2011).

Přípisem ze dne 21. 3. 2011 policejní orgán v O. požádal Okresní soud v Děčíně o zrušení ustanovení původního obhájce ThMgr. JUDr. M. Z. Na to reagoval soudce jmenovaného soudu písemným sdělením ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 0 Ntm 624/2011, že „udělením plné moci obhájce zaniká ustanovení obhájce ustanoveného soudem a není nutno toto rušit“. Ve vyšetřovacím spise je také založena odpověď soudkyně Okresního soudu v Děčíně ze dne 18. 4. 2011, sp. zn. 0 Ntm 643/2010, adresovaná ustanovenému obhájci ThMgr. JUDr. M. Z., ve které reaguje na jím podanou zprávu ze dne 11. 4. 2011 o tom, že s ním jeho klient odmítl komunikovat a sdělil mu, že si zvolil novou

obhájkyni. Soudkyně v této odpovědi jmenovaného obhájce mj. informuje, že jeho ustanovení obhájcem mladistvého zaniklo právní mocí usnesení o spojení věcí, které je zmíněno shora (soudkyně uvádí datum právní moci usnesení dne 15. 3. 2011, ačkoliv na usnesení samotném je vyznačena právní moc dnem 8. 3. 2011), a že jeho ustanovení obhájcem mladistvého není nutno rušit, protože dnem 8. 3. 2011 zaniklo, o čemž mu Policie České republiky „měla dát vědět".

Ze spisového materiálu rovněž vyplývá, že ustanovený obhájce ThMgr. JUDr. M. Z. dne 17. 8. 2011 zaslal policejnímu orgánu v O. vyúčtování nákladů obhajoby v předmětné věci, které mu však policejní orgán vrátil s tím, že mu nebudou proplaceny náklady spojené s návštěvou mladistvého ve Vazební věznici v O. dne 7. 4. 2011, ale bude mu zaplacena pouze část za převzetí a přípravu obhajoby, neboť „měl být Okresním soudem v Děčíně vyrozuměn o změně klientova advokátního zastoupení". S touto argumentací se však obhájce neztotožnil a dne 27. 2. 2012 opakovaně vyúčtoval náklady obhajoby v dané věci v celkové částce 10 307 Kč. Tuto částku mu sice policejní orgán v O. usnesením ze dne 2. 3. 2012 v plné výši přiznal, avšak státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci usnesením ze dne 15. 3. 2012, č. j. 4 ZT 16/2011-127, je podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. zrušil a policejnímu orgánu uložil, aby ve věci znovu jednal a rozhodl (státní zástupce tak rozhodl na základě podání zákonné zástupkyně mladistvého – jeho matky Š. K., které vyhodnotil jako stížnost).

Následným usnesením ze dne 29. 3. 2012 jmenovaný policejní orgán přiznal ustanovenému obhájci na odměně a náhradě hotových výdajů pouze částku 1350 Kč, a to podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu za jeden úkon právní služby – přípravu a převzetí obhajoby – ve výši 1050 Kč a podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu za jeden režijní paušál ve výši 300 Kč. Proti tomuto usnesení podali stížnost ustanovený obhájce a jmenovaná zákonná zástupkyně mladistvého, o nichž rozhodl státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci usnesením ze dne 18. 4. 2012, č. j. 4 ZT 16/2011-131, tak, že ke stížnosti obhájce nejprve napadené usnesení policejního orgánu podle § 149 odst. 1 tr. ř. zrušil a poté podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. ř. policejnímu orgánu uložil, aby ve věci znovu jednal a rozhodl.

Dalším usnesením ze dne 14. 5. 2012 jmenovaný policejní orgán podle § 151 odst. 3 tr. ř. přiznal obhájci na odměně a náhradě hotových výdajů celkem částku ve výši 1 650,- Kč, a to za jeden úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu – přípravu a převzetí obhajoby – ve výši 1350 Kč a podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu za jeden režijní paušál ve výši 300 Kč. Proti tomuto usnesení si obhájce opět podal stížnost, kterou státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci usnesením ze dne 8. 6. 2012, č. j. 4 ZT 16/2011-138, v bodě II. podle § 148 odst. 1 písm. a) tr. ř. zamítl jako nepřípustnou, když předtím týmž usnesením ve výroku pod bodem I. rozhodl tak, že podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. se napadené usnesení policejního orgánu ruší.

V pořadí již čtvrtým usnesením ze dne 21. 6. 2012 policejní orgán v O. přiznal ustanovenému obhájci podle § 151 odst. 3 tr. ř. na odměně a náhradě hotových výdajů celkovou částku 1749 Kč, a to podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu za jeden úkon právní služby v hodnotě 2300 Kč snížený o 10 % a následně snížený na 70 % sazby z důvodu neuskutečněné porady s klientem (tj. na částku 1449 Kč), a podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu za jeden režijní paušál 300 Kč. Z odůvodnění tohoto rozhodnutí je mj. zřejmé, že policejní orgán sice shledal, že obhájce v rámci obhajoby svého klienta učinil jeden úkon právní služby, oceňovaný podle tehdy platného znění advokátního tarifu na částku 2070 Kč, ale tuto částku z důvodu neuskutečněné první porady s klientem zkrátil o celkem 30 %. Proti tomuto usnesení si obhájce podal dne 1. 7. 2012 další stížnost, kterou předal k poštovní přepravě dne 2. 7. 2012 a adresoval ji příslušnému policejnímu orgánu. Státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci usnesením ze dne 24. 7. 2012, č.j. 4 ZT 16/2011-142, o této stížnosti rozhodl tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. a) tr. ř. zamítl, neboť není přípustná. V odůvodnění usnesení však mj. uvedl, že stížnost byla podána včas a oprávněnou osobou, a dále podrobně rozvedl, proč je přesvědčen, že policejní orgán provedl výpočet odměny a náhrady

hotových výdajů ustanovenému obhájci v celkové výši 1 749,- Kč správně. O důvodech údajné nepřípustnosti stížnosti se však vůbec nezmínil.

Právě proti usnesení státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci dne 24. 7. 2012, č.j. 4 ZT 16/2011-142, které téhož dne nabylo právní moci, ministr spravedlnosti podal podle § 266 odst. 1 tr. ř. stížnost pro porušení zákona, přičemž v jejím úvodu uvedl, že tak činí v neprospěch obviněného mladistvého K. K.

V dalším textu stížnosti pro porušení zákona však ministr spravedlnosti uvedl, že výrokem citovaného usnesení byl porušen zákon v neprospěch původního obhájce obviněného mladistvého K. K., ThMgr. JUDr. M. Z., v ustanovení § 147 odst. 1, § 148 odst. 1 písm. a) a § 151 odst. 2 tr. ř. v návaznosti na § 11 odst. 1 písm. b) vyhlášky č. 312/1995 Sb., kterou se stanoví paušální částka nákladů trestního řízení, a ve prospěch obviněného mladistvého K. K. v ustanovení § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř.

Již tady je třeba upozornit na zřejmou nesprávnost, které se zde (a znovu i v závěrečném návrhu) ministr spravedlnosti dopustil při citaci uvedené vyhlášky (jak v jejím číselném označení, tak v názvu), neboť nemůže být sporu o tom, že měl na mysli vyhlášku č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „advokátní tarif“).

V odůvodnění stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti po narativní části citoval příslušná ustanovení trestního řádu a advokátního tarifu, která podle jeho názoru státní zástupce v napadeném usnesení chybně aplikoval, a to ustanovení § 37 odst. 2 tr. ř., § 38 odst. 1 tr. ř., § 39 odst. 1, 4 tr. ř., § 147 odst. 1 tr. ř., § 148 odst. 1 písm. a), c) tr. ř., § 151 odst. 2, věty první, tr. ř., § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř. a též § 11 odst. 1 písm. b), § 12a odst. 1 advokátního tarifu.

Následně ministr spravedlnosti konstatoval, že státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci se shora citovanými ustanoveními trestního řádu a advokátního tarifu důsledně neřídil. V daném případě lze totiž návštěvu obhájce u mladistvého, umístěného ve vazební věznici, považovat za první poradu s klientem, přičemž krácení tarifní hodnoty za úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu na 70 % jeho sazby, snížené již aplikací § 12a odst. 2 advokátního tarifu, nemá žádnou zákonnou oporu ani v trestním řádu ani v advokátním tarifu. Ustanovený obhájce mladistvého ThMgr. JUDr. M. Z. byl skutečně oprávněn účtovat i jízdné k úkonu dne 7. 4. 2011 do Vazební věznice v O., kde byl v té době mladistvý umístěn, a ztrátu času za tuto jízdu, protože mu nelze klást k tíži, že nebyl žádným orgánem činným v trestním řízení uvědomen o tom, že ve spojené věci, v níž prováděl vyšetřování policejní orgán v O., byl mladistvému, po jeho ustanovení, zvolen oprávněnou osobou obhájce jiný. Tyto skutečnosti nejsou zřejmé z usnesení policejního orgánu v O. ze dne 28. 2. 2011 o spojení věcí, a proto se ustanovený obhájce mohl oprávněně domnívat, že i ve věci vedené u policejního orgánu v O. byl mladistvému ustanoven jako obhájce soudem, když se tak stalo i ve věci, v níž jako obhájce figuroval sám. Za této situace by pak bylo zapotřebí aplikovat ustanovení § 39 odst. 4 tr. ř., podle kterého by ThMgr. JUDr. M. Z. zůstal ustanoveným obhájcem, a to v celé spojené věci. Znění tohoto zákonného ustanovení navíc vylučuje správnost tvrzení soudkyně Okresního soudu v Děčíně ohledně zániku ustanovení ThMgr. JUDr. M. Z. jako obhájce mladistvého ke dni právní moci usnesení o spojení věcí. Pokud by tomu tak totiž bylo, pak by citované ustanovení trestního řádu zcela pozbylo významu. Vzhledem k tomu, že v daném případě vzniklou situaci trestní řád žádným způsobem neřeší, nabízelo se analogicky postupovat právě podle zmíněného § 39 odst. 4 tr. ř. Soudce příslušného soudu tedy měl správně opatřením zrušit ustanovení ThMgr. JUDr. M. Z. obhájcem a jednoznačně určit, že ve spojené věci bude nadále činný zvolený obhájce, a toto opatření zaslat ustanovenému obhájci, aby se o zrušení ustanovení dozvěděl. Pokud se tak nestalo, nelze ustanoveného obhájce sankcionovat tím, že mu nebudou přiznány náhrady za poskytnutí právních služeb za situace, kdy postupoval zcela v intencích ustanovení § 37 odst. 2 tr. ř. a vykonával

obhajobu svého klienta až do doby, než se dozvěděl, že ji převzal později zvolený obhájce. O této skutečnosti se však prokazatelně dozvěděl až od klienta při jeho návštěvě ve vazební věznici dne 7. 4. 2011. Koneckonců i věznice byla přesvědčena, že ThMgr. JUDr. M. Z. je řádně ustanoveným obhájcem mladistvého a návštěvu mu umožnila.

K této argumentaci ministr spravedlnosti dodal, že napadené usnesení státního zástupce je nezákonné i proto, že jeho výrok nekoresponduje s obsahem jeho odůvodnění, když byl nesprávně zvolen důvod, pro který byla stížnost obhájce zamítnuta. Z odůvodnění usnesení je totiž zřejmé, že se státní zástupce neztotožňuje s argumenty stěžovatele a zastává názor, že stížností napadené usnesení policejního orgánu je správné. Podanou stížnost však nezamítl jako nedůvodnou podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř., nýbrž jako nepřípustnou podle § 148 odst. 1 písm. a) tr. ř. Správně tak měl státní zástupce stížnosti zcela vyhovět, stížností napadené usnesení postupem podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. ř. zrušit a sám ve věci rozhodnout tak, že měl ustanovenému obhájci ThMgr. JUDr. M. Z. přiznat odměnu a náhradu hotových výdajů v jím požadované částce ve výši 10 307 Kč. Porušen zákon byl i v řízení předcházejícímu vydání usnesení, a to tím, jak rozhodl dozorový státní zástupce o stížnosti ThMgr. JUDr. M. Z. ze dne 22. 5. 2012, když ji usnesením ze dne 8. 6. 2012 podle § 148 odst. 1 písm. a) tr. ř. zamítl jako nepřípustnou, avšak ve výroku pod bodem 1) současně rozhodl tak, že se podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. usnesení policejního orgánu ruší. Tento postup rovněž nemá oporu v trestním řádu.

Podle ministra spravedlnosti je popsaný případ významným i pro posouzení otázky okamžiku zániku oprávnění ustanoveného obhájce při spojení věcí ke společnému řízení a s tím souvisejícím nárokem původního obhájce (jehož nahradil advokát na plnou moc) na odměnu a náhradu hotových výdajů za konkrétní úkony právní služby, když jde o otázku soudy neřešenou, ačkoli taková situace se v praxi může běžně vyskytnout.

Ministr spravedlnosti zdůraznil, že stížnost pro porušení zákona je směřována v neprospěch mladistvého proto, že v případě, že by došlo ke kasaci napadeného usnesení státního zástupce a obhájci ThMgr. JUDr. M. Z. by následně byla přiznána vyšší odměna než původní, podle § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř. by pak byl mladistvý v případě, že by byl pravomocně odsouzen, povinen nahradit státu tuto vyšší odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci, což by nebylo v jeho prospěch. Proto podaná stížnost pro porušení zákona může vést toliko k tzv. akademickému výroku Nejvyššího soudu, bez jakéhokoliv kasačního dopadu na stížností pro porušení zákona napadené usnesení.

S odkazem na shora uvedené ministr spravedlnosti konstatoval, že státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci se svým rozhodnutím dostal mimo mantinely shora uvedených ustanovení hmotného i procesního práva trestního a porušil tím zákon ve prospěch obviněného mladistvého K. K. a v neprospěch jeho dřívějšího obhájce ThMgr. JUDr. M. Z., a proto navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci ze dne 24. 7. 2012, č. j. 4 ZT 16/2011-142, byl porušen zákon v neprospěch původního obhájce obviněného mladistvého K. K., ThMgr. JUDr. M. Z., v ustanovení § 148 odst. 1 písm. a) a § 151 odst. 2 tr. ř. v návaznosti na § 11 odst. 1 písm. b) vyhlášky č. 312/1995 Sb., kterou se stanoví paušální částka nákladů trestního řízení, a v řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo, v ustanovení § 147 odst. 1 tr. ř., a ve prospěch obviněného mladistvého K. K. v ustanovení § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř.

Nejvyšší soud ve veřejném zasedání přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž byla stížnost pro porušení zákona podána, v rozsahu a z důvodů v ní uvedených, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející, a dospěl k těmto závěrům.

Předně lze učinit první nezpochybnitelný závěr, že ustanovený obhájce mladistvého byl osobou oprávněnou k podání stížnosti proti usnesení policejního orgánu o jím uplatněném nároku na

odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu (advokátního tarifu). Už proto nepřicházelo v úvahu, aby rozhodující státní zástupce obhájcovu stížnost zamítl podle § 148 odst. 1 písm. a) tr. ř. jako nepřípustnou. Pokud totiž chtěl považovat (třeba i nesprávně) obhájcovu stížnost za nedůvodnou (jak je zřejmé z odůvodnění jeho rozhodnutí), měl aplikovat ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř.

Stížností pro porušení zákona napadené usnesení státního zástupce, stejně jako jemu předcházející usnesení policejního orgánu, je však nesprávné a nezákonné i z dalších důvodů.

Již výše bylo uvedeno, že advokát ThMgr. JUDr. M. Z. byl ustanoven obhájcem mladistvého opatřením soudkyně Okresního soudu v Děčíně dne 25. 5. 2010, sp. zn. 0 Ntm 643/2010, a to z důvodu nutné obhajoby podle § 42 odst. 2 zák. č. 218/2003 Sb. Za takové situace byl povinen jednak ve smyslu § 40, věty první, tr. ř. obhajobu mladistvého převzít, jednak ji vykonávat v souladu s ustanovením § 41 tr. ř., a to buď až do skončení trestního stíhání (srov. § 41 odst. 5 tr. ř.), nebo do doby, než ji osobně převezme později zvolený obhájce (srov. § 37 odst. 2, třetí věta, tr. ř.), nebo do zrušení ustanovení, pokud pominuly důvody nutné obhajoby (srov. § 39 odst. 1 tr. ř.), anebo do zrušení ustanovení z důvodů uvedených v ustanovení § 39 odst. 4 tr. ř., příp. do rozhodnutí o zproštění povinnosti obhajování (srov. § 40, věta druhá, tr. ř. a § 40a odst. 1 tr. ř.).

V dané věci však žádná z těchto zákonem předvídaných situací nenastala, byť v úvahu mohl přicházet analogický postup buď podle § 37 odst. 2 tr. ř., nebo podle § 39 odst. 4 tr. ř. Pokud si však mladistvý posléze zvolil obhájkyní JUDr. J. X., takovou změnu neoznámil ve smyslu § 37 odst. 2, věta druhá, tr. ř. (ustanovený obhájce se o tom dozvěděl až od samotného mladistvého při jeho návštěvě ve Vazební věznici v O.), a po rozhodnutí o spojení trestních věcí příslušný orgán činný v trestním řízení ustanovení ThMgr. JUDr. M. Z. obhájcem mladistvého nezrušil.

Navštívil-li ustanovený obhájce za popsané situace mladistvého ve Vazební věznici v O. dne 7. 4. 2011, nemůže být pochyb o tom, že mu náleží jednak odměna za úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu (převzetí a příprava obhajoby) a k němu tzv. režijní paušál podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu, jednak náhrada hotových výdajů podle § 13 odst. 1 advokátního tarifu (konkrétně úhrada jízdného osobním automobilem z P. do O. a zpět), a konečně i náhrada za promeškaný čas v souvislosti s poskytnutím právní služby podle § 14 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu.

Judikaturou soudů bylo opakovaně vyloženo, že o úkon právní služby podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu (tj. první porada s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení nebo obhajoby, je-li klientovi zástupce nebo obhájce ustanoven soudem), za který obhájci náleží odměna v plné výši, jde bez ohledu na to, že takovou první poradu písemně nedoložil, neboť tento úkon musel být ze své podstaty proveden, pokud se obhájce s obviněným setkal (nezáleží přitom na tom, kde se taková první porada uskutečnila, ani na tom, jak dlouho trvala). Krácení tarifní hodnoty za takový úkon na 70 % jeho sazby, snížené již aplikací § 12a odst. 2 advokátního tarifu, učiněné v dané věci policejním orgánem a akceptované státním zástupcem, nemá žádnou zákonnou oporu ani v trestním řádu, ani v advokátním tarifu.

Jen pro úplnost Nejvyšší soud dodává (byť šlo v rozhodnutích policejního orgánu i státního zástupce o jedinou nespornou a také přiznanou položku), že k popsanému úkonu právní služby náleží ustanovenému obhájci rovněž tzv. režijní paušál podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.

Pokud jde o náhradu hotových výdajů (konkrétně o úhradu jízdného osobním automobilem ze sídla advokátní kanceláře ustanoveného obhájce ve V. – P. č. 42 do Vazební věznice v O. a zpět), opírá se takový obhájcův nárok o ustanovení § 13 odst. 1 advokátního tarifu, neboť jde o náhradu hotových výdajů účelně vynaložených s poskytnutím právní služby. S náhradou těchto výdajů pak

bezprostředně souvisí náhrada za promeškaný čas v souvislosti s poskytnutím právní služby podle § 14 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu, jelikož šlo o úkon prováděný v místě, které není sídlem nebo bydlištěm obhájce, za čas strávený cestou do tohoto místa a zpět.

Ustanoveného obhájce rozhodně nebylo možné sankcionovat – jak se napadeným usnesením státního zástupce a jemu předcházejícím usnesením policejního orgánu stalo – tím, že mu nebude přiznána v požadovaném rozsahu odměna a náhrada hotových výdajů (včetně náhrady za promeškaný čas v souvislosti s poskytnutím právní služby) podle výše citovaných ustanovení advokátního tarifu za situace, kdy postupoval zcela v intencích ustanovení § 37 odst. 2 tr. ř. a vykonával obhajobu svého klienta až do doby, než se dozvěděl, že ji převzala později zvolená obhájkyně JUDr. J. X. Do té doby bylo totiž nejen právem, ale dokonce povinností ustanoveného obhájce poskytovat právní pomoc obviněnému mladistvému.

Ministru spravedlnosti lze přisvědčit i v tom, že řešený případ je významný i pro posouzení otázky okamžiku zániku oprávnění ustanoveného obhájce při spojení věcí ke společnému řízení a s tím souvisejícím nárokem původního obhájce (jehož nahradil advokát zvolený na plnou moc) na odměnu a náhradu hotových výdajů, neboť jde o otázku dosud soudy neřešenou, která se ovšem v soudní praxi může běžně vyskytnout.

K tomu je zapotřebí uvést, že shora citovaná ustanovení trestního řádu na daný případ beze zbytku nedopadají. Postup podle § 39 odst. 4 tr. ř. v úvahu nepřicházel, neboť – třebaže došlo ke spojení dvou výše uvedených věcí ke společnému projednání a rozhodnutí – v první věci byl mladistvému obhájce ustanoven, zatímco ve věci druhé si obhájce, resp. obhájkyni posléze zvolil (již výše bylo vyloženo, že původní ustanovení Mgr. K. Č. obhájkyní mladistvého soudce Okresního soudu v Olomouci opatřením ze dne 10. 2. 2011, sp. zn. 0 Ntm 1505/2011, na základě žádosti policejního orgánu v O. právě z tohoto důvodu zrušil). Stejně tak nepřicházel v úvahu ani postup podle § 40a odst. 1 tr. ř., jelikož zákonné podmínky pro zproštění ustanoveného obhájce obhajování mladistvého nebyly splněny.

Za dané situace proto mohl přicházet v úvahu jedině analogický postup podle § 37 odst. 2 tr. ř. Pokud si ovšem mladistvý posléze zvolil obhájkyní JUDr. J. X., takovou změnu neoznámil ve smyslu § 37 odst. 2, věta druhá, tr. ř. (jak již bylo rovněž uvedeno, ustanovený obhájce se o tom dozvěděl až od samotného mladistvého při jeho návštěvě ve Vazební věznici v O.).

Jestliže za dané situace soudce Okresního soudu v Děčíně v reakci na žádost policejního orgánu o zrušení ustanovení původního obhájce ThMgr. JUDr. M. Z. písemně sdělil, že „udělením plné moci obhájce zaniká ustanovení obhájce ustanoveného soudem a není nutno toto rušit“, a jestliže soudkyně téhož soudu posléze jmenovaného obhájce informovala, že jeho ustanovení obhájcem mladistvého zaniklo právní mocí usnesení o spojení věcí, takže jeho ustanovení obhájcem mladistvého není nutno rušit, protože dnem 8. 3. 2011 zaniklo, o čemž mu Policie České republiky „měla dát vědět“, nelze to považovat za názory zásadně nesprávné, i když jsou poněkud nepřesné.

Podle názoru Nejvyššího soudu je třeba již samotné zvolení obhájce obviněným (případně jinou k tomu oprávněnou osobou) ve smyslu § 37 odst. 2 tr. ř. na místo obhájce, který mu byl ustanoven, považovat za skutečnost, v důsledku které původní ustanovení obhájce zaniká. Ve vztahu k ustanovenému obhájci je však zánik jeho ustanovení účinný teprve poté, co je o takové skutečnosti příslušným orgánem činným v trestním řízení vyrozuměn nebo se o ní jiným způsobem dozví. Do té doby je oprávněn i povinen hájit práva obviněného, a pokud tak činí, má i podle § 151 odst. 2, věty první, tr. ř. vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu (advokátního tarifu).

Z těchto podstatných důvodů Nejvyšší soud tzv. akademickým výrokem podle § 268 odst. 2 tr. ř.

vyslovil, že pravomocným usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci ze dne 24. 7. 2012, č.j. 4 ZT 16/2011-142, byl porušen zákon v ustanoveních § 148 odst. 1 písm. a) a § 151 odst. 2 tr. ř. v návaznosti na ustanovení § 11 odst. 1 písm. b), § 13 odst. 1 advokátního tarifu, a v řízení, které vydání tohoto usnesení předcházelo, v ustanovení § 147 odst. 1 tr. ř.